

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félévre . . . . . 3 " — "
negyedévre . . . 1 " 50 "
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutca 6. sz.

Felelős szerkesztő:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Vasárnap-szentelési imahét. (Láng Adolf). — Az iskolák Luther tanuló-korában. (Kapi Gyula). -- Belföld. — Külföld. — Vegyesek. — Pályázat.

Vasárnap-szentelési imahét.

A vasárnapi egyletek nagy sorozatában páratlanul áll „A vasárnap-szentelési imatársaság,” melynek Skóciában, Edinburgban van székhelye. — Igazgató bizottsága a skót fővárosban működik, ellenben egyetemes bizottsága nemzetközi.

Ez utóbbiba felvétellett Czelder Márton, ev. ref. lelkész és Láng Adolf tápió-szt.-mártoni ev. lelkész és esperes, hogy az alább következő, a vasárnap megszentelése érdekében kibocsátott felhívás Magyarországon terjesztésék. Az alábbi felhívást Györy Vilmos volt szives, angolból magyar nyelvre fordítani.

Páratlan a fentcímzett egylet azért, mert munkájának főszköze az *ima*, a mennyiben évenként, husvét vasárnapjától (az első vasárnap emlékére) kezdve a rákövetkező szombatig imahetet ünnepel, melynek mindenik napján *imában* kéri az Istent, hogy mozdítsa elő a vasárnap megszentelését a keresztyén népek közt. Ezen imahét gyakorlására ez idén már hatodizben szólítja fel az egylet, külön felhívások útján, a különböző keresztyén nemzeteket és bizottsági tagjai lapok útján is terjesztik azokat. 1879-ben 13,000 példányban terjesztetett el, különböző nyelveken az első felhívás, a multévi már 80,000 pl. terjedt el, nem számítva, hogy lapok útján még ennél is nagyobb mérvben lettek a felhívások közzétéve. Magyar nyelven az idei az első felhívás, melyet melegen ajánlunk e lapok t. olvasói pártolásába.

Lélekemelő azon tudat, hogy a vasárnap megszentelése érdekében tett ima, egyidőben Isten elé terjesztett nemzetközi imája milliónyi kegyes léleknek és erősítő e részben az Idvezítő amaz ígérete: „Ha kettő közületek egy akaraton lészen e földön, minden valamit kérnek, megadatik nekik az én mennyei Atyámtól.” (Máté 18, 19).

A lelkészársakat felkérjük, hogy ezen imahetet a szent ügy érdekében következő módon sziveskedjenek gyakorolni:

1. Nagy pénteken előre hirdettessék ki az imahét.
2. Husvét első és másod napján a prédikáció utáni

imába lenne szövendő: Kérjük a Mindenhatót, áldja meg a mai nappal kezdődő imahetet s mozdítsa elő a vasárnap megszentelését a keresztyén népek közt!

3. Keddtől szombatig, reggeli könyörgés alkalmával, sorban olvastassanak az előirt alapigék és a program pontjainak rövid magyarázata után, mondassék el a vasárnapügyi ima.

Áldjon meg Isten minket az imádásnak lelkével!

Czelder Márton,

Láng Adolf,

felsőbányai ev. ref. lelkész. tápió-szt.-mártoni ev. lelkész és főesperes.

A felhívás imitt következik:

Hatodik általános egyesülés az imádkozásra, a vasárnap teljes megszentelése érdekében.

(Az 1884. ápril 13-dikáról ápril 20-dikáig.)

2. Móz. 20, 8. „Megemlékezzél a Szombatonról, hogy azt megszenteljed.”

János Jelen. 1, 10. „Lélekben elragadtattam vala az Úrnak napján.”

Máté 8, 19. „Ismét mondom néktek: Ha kettő ti közületek egy akaraton lészen e földön, minden, valamit kérnek megadatik nekik az én mennyei Atyámtól.”

Tavalyi felhívásunk, mely a fönnebb említett szent ügy érdekében tartandó közös imádkozásra szólított fel, *angol, német, franczia, spanyol, olasz, holland, magyar, norvég, görög, görög-török, örmény-török, arab és malai* nyelven tétetett közzé. Külön alakban mintegy 80,000 példányban forgott köz-kézben, mig azon lapok útján, melyek vagy egészen, vagy legalább részben fölvettek hasábjaikba, még sokkal tágabb körben lett elterjesztve. Számos olyan központ alakult már, melyek e Felhívást vagy külön másolatban, vagy folyóiratok útján nagy messze távolra eljuttatták. Semmi sem lehet felbátorítóbb, mint az a komolyság, melylyel a gyülekezetek legtöbbje e szent ügyet felkarolta, s az az öröm, melylyel számos tudósító jelenté: mily lélekemelő elgondolni azt, hogy a föld kerekiségének oly különböző részein, annyi keresztyén egyesíti újra szíve buzgó imádságát egy héten át, egy ily fontosságú ügynek érdekében. A növekedő érdeklődés, melyet a Vasárnap meg-

szentelése mindenfelé fölébreszt; a vasárnap megünneplése ellenzőinek elkeseredett támadásai; s az a körülmény, hogy sok magas állású egyén is mennyire támogatja a vasárnap profonálását, mindez — egyebek közt — elegendő ok arra, hogy megújított Felhívást bocsássunk közre a Nyugalom ama Napja megszentelésének ügyében fölemelendő közös imádkozásra való buzdításra.

Imádságunk tárgyai gyanánt e következőket javasoljuk:

I. *Gondoljuk meg minden ország keresztyénségre, a mi napjainkban még komolyabban, mint eddigelé bármikor, mi a teendő, hogy eltávolítsuk mindazt, a mi a Vasárnapot már régtől fogva nyilvánosan megtöri, s miképen lehetne megakadályoztatni a vasárnap megszegésének azon újabb módjait, melyek életbeléptetése tervben van.*

Nagy-Britanniában és Irlandban egymagokban, csak a vasúti és a postaközlekedés legalább is 120,000 foglat el az Úrnak szent napján. Ezer meg ezer üzlet van nyitva e napon az országban, s rabolja el adóktól és vevőktől egyaránt azt az időt, melyet a lélek javára kellene fordítani. Nyereség vagy élvezet hajhászás foglal el e napon annyi embert, s a baj mindegyre növekszik. Egyéb keresztyén országokban meg, a most mondottakhoz még az is járul, hogy előadások vannak a színházakban, táncz- és hangversenytermekben, lófutatásokon, piaczokon s a Vasárnap megtörésének más egyéb helyein, s a bennök résztvevő magasabb rangúak csak rossz példát adnak a nép nagy tömegének. Az eddiginél sokkal nagyobb buzgóságot kell kifejtenünk az imádkozásban, hogy a bűnnek mindezen formáit eltávolítsuk, s az Úrnak napján szabaddá legyen tőlük minden néposztály, s hogy keresse saját lelki javát, az Isten országa dicsőségének előmenetelét.

Olvasandó az írásból: Ezékiel: 26, 21—38. Zsid. 4. része.

II. *Minden kitelhető módon legyen meylkönnyebbitve a családokban, úgy a cselédségnek, mint a háznépnek, hogy a vasárnapi Istentiszteletben részt vehessenek, s hogy a cselédek csakugyan az Úrnak keresésére fordítsák a nekik juttatott alkalmat.*

Az Úr e szavakkal dicséri Abrahámot: „Mert tudom, hogy ő megparancsolja az ő fiainak és az ő háznépének ő utána, hogy megőrizték az Úrnak utát és cselekedjenek igazságot és itéletet.“ A háznép igaz javának egyik leg-hatalmasabb előmozdító eszköze, alkalmat nyújtani nekik, hogy az Ige nyilvános hirdetésekor az Úrnak szolgáljanak. A szüléknek és a család egyéb fejeinek akképen kellene a ház dolgait rendezniök, hogy Vasárnapra a lehető legcsekélyebb végezni való dolog maradjon s kiváltképen mellőzni kellene azon multságokat, melyek a hol szokásban vannak, a Vasárnapot valóságos üzés-hajtás és gyötrellem napjává teszik. A család és cselédség által egyaránt hiven megünneplelt egyik legalkalmasabb eszköz arra nézve, hogy egymáshoz ragaszkodóbbakká, nyájasabbakká, hibebe-kké legyenek, s kölcsönösen gyarapodjanak a lelki javakban. Igaz, az is megtörténik, hogy a szolga személyzet a neki nyújtott alkalmat nem arra fordítja, hogy igaz javát munkálja, hanem a szent napnak szabad óráit könnyelmű társaságokban tölti el, romlására legszentebb érdekének, mind a jelen való világban, mind a jövőben. Legyen e

körülmény is mennél komolyabb megfontolás és buzgó imádság tárgya.

Olvasandók: 1. Móz. 18, 16—33. 5. Móz. 6, 1—15. Efez. 6, 1—9.

III. *Vasárnap semmi hirlap meg ne jelenjen.*

Ez régóta meglévő baj nagyon sok helyütt a keresztyén világban, s ma már itt is terjedezni kezd, a hol előbb teljesen ismeretlen vala. Az úrnak minden napján újra meg újra elhíntése világi és gyakran sikamlós olvasmányoknak, nagyon ártalmas a léleknek, a mennyiben képtelenné teszi azt a napnak ünnepélyes szolgálatára s e mellett a Vasárnap munkájából roppant részt követel magának a nyomtatás, kihordás és elárusítás által. Bár felbuzdulna a keresztyénség mennél tágabb körben a Vasárnap megtörése ezen módja felett való igazi sajnálkozásra és ellenállása által annak megakadályozására, s a kegyelem trónja elé bocsátandó azon esdeklésre, hogy ez mentől előbb megszünjék.

Olvasandók: Zsolt. 86. Zsolt. 96. Esaiás 56, 1—8.

IV. *A keresztyének szenteljék az egész napot teljesen saját lelkeik épülésére és egyebek legfőbb javának előmozdítására.*

Nagyon szomorú s nagyon általános az elszakadás a Vasárnap óráinak ama teljes megszentelésétől, a mi oly lényeges és oly hasznos lelkünk igaz javának keresésére s előmozdítására. Igen sok esetben, bárha a mindennapi munka szünetel, s az élvezeteket nem hajhászszik is, mind a mellett a társalgás rendszeren a földi dolgokról folyik. Így az istenes élet, templomban és családban, félbe van szakasztva; az igazság hatalma, mely a hívőket megerősítené, meg van gyengítve, s a jótékony befolyás, mely máskülönben érvényre juthatna, nagy mértékben el van lankasztva. Mínd azok, kik a Krisztuséi, vessenek komolyan számot magokkal, hogyan jártak el e tekintetben eddigelé, s kérjék Istennek szent Lelkét mély áldozattal, hogy szentelje meg őket teljesen, hogy legyenek áldottak ők magok, s lehessenek eszközeivé embertársaik üdvösségének.

Olvasandó: Esaiás 58. János Jelen. 1, 10—20.

E felhívás kapható: Felsőbányán Czelder Márton ev. ref. lelkésznel;

Pestmegyei Tápió-Szt.-Mártonban Láng Adolf pesti főesperesnél.

Ára 100 darabnak: 50 kr., egyes példány 1 kr.

Kiadta a „Sabbath Observance Péayer Union Society“, mely az egész keresztyénség majdnem minden részének képviselőiből alakult.

Tisztelettel kérjük az illetőket, legyenek szívesek a fönnebb elésorolt kiadók útján értesíteni bennünket a felől, mi módon történt általuk e Felhívás terjesztése.

Angolból: Györy Vilmos.

Az iskolák Luther tanuló-korában.

(Felolvasatott a soproni ev. tanítóképezdei ifjúság egyik társas összejövetelén).

A nagy reformátor gyermekéveit nem ott töltötte, első iskoláit nem ott járta, a hol bölcsőjét ringatták. Atyja, alig hogy letelepedett a szép reményekkel kecsegtető Eisenlebenben, jobbnak látta új otthonát Mansfelddel, e főleg bányászattal foglalkozó, Harz-vidéki városkával cserélni

fel. Az első iskolai oktatást Luther János elsőszülött fia itt nyerte. Kicsiny s gyenge gyermek lehetett még Márton, mikor iskolába adták, mert az iskolai épület a város végén, egy meredek domb tetején levén, őt nem egyszer ölben kellett oda vinni.

A mansfeldi iskola egyike lehetett azon városi, polgári iskoláknak, melyek „Schrieffscholen“ név alatt a 12-ik század óta mindinkább ellenlábasává lettek a klérus tanintézeteinek, a zárdai és székesegyházi iskoláknak. Mindazonáltal e városi iskolák nem sokban különböztek az egyháziaktól. Hatóságuk a városi tanács volt, de beleszólást engedtek az egyháznak is, melyet az iskola-kormányzásban a „scholastikus“ képviselt. A tanítót, kit rendesen magisternek, mesternek, vagy scholarium parvulorumque rectornek neveztek, a polgármester fogadta meg, szerződésileg, negyedévi felmondás mellett, ő iktatta hivatalba, s szokás szerint szívére kötötte, hogy tisztességesen éljen, segédeire vigyázzon, növendékeit írni, olvasni s latinul beszélni megtanítsa, a grammatika elemeit elővegye, vasárnap s ünnepnapokon tanítványával a templomban énekeltesen, s őket különben „in pietate, doctrina et moribus“ nevelje. A segédek, vagy mint őket nevezték, locatusokat, choralokat, a tanító fogadta. Ezek voltak az iskolai czéh-ben a legények, a növendékek az inasok. Rendes fizetést csak a mester húzott, de azé sem ment igen többre 40 frtnál; a locatusokat szabad asztallal (mensa ambulatoria) s némi tandíjjal elégitették ki. — Luther Márton magistere két chorallal dolgozott, fizetéséről nincs tudomásunk.

A mi e városi tanítók és segédek műveltségét illeti, arra nézve élénk, noha nem épen vonzó képet nyújtanak a reánk maradt históriai adatok, különösen azok, melyek e tanítók s növendékek divatos vándorlásait s az ilyenkor elkövetni szokott garázdálkodásokat írják le. Elég e tekintetben Luther kortársának, Platter Tamásnak, önéletírására utalnom, a ki többek között elmondja, hogy mikor mint vándor-tanulók Naumburgban letelepedtek, de iskolába menni nem akartak, az ottani mester magához vevé minden bacchansát s ábcézé-vadászatát (azaz segédeit és apróbb deákjait), s ostromolni kezdte azon házat, melyben laktak; de ők jó eleve ellátták magukat dorongokkal s kövekkel, úgy hogy mester urannak hátrálnia kellett.

Hogy Luther tanítója sem tartozhatott a képzetebb s műveltebb tanférfiak közé mutatják azon keserű panaszok, melyekben a nagy reformátor mindannyiszor kitör, valahányszor gyermekkori iskoláiról tesz említést. „Oly tanítóink voltak — mondja a városi tanácsosokhoz intézett szózatában — kik maguk sem tudtak semmit, a jót tanítani nem akarták, s hogy miképen kelljen tanulni és tanítani, arról fogalmuk sem volt. — Daczára a folytonos ütésverésnek, az örökös rettegésnek s félelemnek nem tanulunk semmit. S nem nyomoruságos állapot volt-e az, — mondja tovább — midőn a fiúnak 20 évig is vesződnie kellett a latin nyelvvel csak hogy pappá lehessen s misét olvasson, és mégis szegény tudatlan ember maradt egész életére, a ki — teszi hozzá az ő sajátságos modorában — „der weder zu Glucken, noch zu Eierlegen getaugt hat.“ S egyik predikációjában, annak ecsetelésénél, hogy a túlságos szigor mennyire megtöri a lélek rugékonyságát s bátorságát, elmondja, hogy őt mansfeldi tanítója egy délelőtt tizenötzör elverte, mert nem tudta azt a leczkét, a mit fel sem adott.

E gyermekkori tapasztalatok behatása alatt inti Luther minduntalan a szülőket s tanítókat, hogy a gyermekekkel szelídséggel bánjanak. „A apai jog s hatalom — mondja egy helyen — Istentől vagyom, de az ne legyen soha szeretlenséggel s csökönősséggel összekötve. A ki haraggal kormányoz, súlyosbítja a meglevő bajt.“ — A tapasztalat azt bizonyítja, hogy szeretettel mindig többre lehet menni, mint kényszerrel s szolgálai félelemmel. S ha épen büntetni kell, a vessző mellett ott legyen — a nagy reformátor szerint — az alma, a szeretetnek felemelő s megjavító hatása is!

Mik voltak a mansfeldihez hasonló alsóbb városi iskolák tantárgyai?

A vallástani tárgyakon kívül írás, olvasás, számvetés, a latin nyelvtan elemei s a híres Cisio-Janus, mely 24 latin versben az év nevezetesebb napjait s ünnepeit számlálta el. Az egyik vers pl. így hangzott:

Cisio-Janus Epi sibi vendicat Oc. Feli. Mar. An.

Prisca Fab. Ag. Vincenti Pau. Pol. Car. nobile lumen, melyben a cisio circumcisio Christit, Epi epiphaniát, Pau Pauli conversiot jeléntett, s az Epi azért következik az 5. szótag után, mert epiphania (vízkereszt) január 6-dikára esik; Pau azért képezi a 25-dik szótagot, mert Pál fordulása január 25-dikén van.

Nyomatott könyvek a tanulóknak nem voltak. „Csak a praeceptoromnak volt egy Terentiusa“ mondja Platter. A tanítás magyarázat nélküli előmondás-, diktálás s emlékelésből állott.

Hogy a vallás-oktatás szelleme milyen volt, arról L. az isteni tisztelet rendezéséről szóló iratában emlékezik meg, a midőn a káté egyes pontjainak megmagyarázását sürgetve hozzá teszi, hogy azt „ne úgy tanítsák, mint eddig, t. i. csak a szavakat, minden értelem nélkül.“ Nekik — mondja tovább — a helyett, hogy némi értelmezést nyújtottak volna, egyre azt adták utasításul: kérjétek a szűz Máriát s a többi szenteket, hogy közbenjáróitok s szószólóitok legyenek, bőjtöljétek s imádkozzatok mennél többet; menjétek bucsujáró helyekre, legyetek szerzetesekké, vagy mondaszatok mennél több misét! Krisztusról nem tudunk mást, csak azt, hogy ő egy haragos boszúálló bíró, kit jóságos cselekedetekkel s szent étellel kell kiengesztelnünk. De miután őt — hitünk szerint — soha eléggé kiengesztelni nem tudtuk, Máriához, az apostolokhoz s a szentekhez utasítottak bennünket.

Luther 14. évig volt a mansfeldi iskola növendéke. „És — mondja Dr. Burk — ha még oly hiányosak voltak is azon ismeretek, melyeket L. 7 évi tanulás után a mansfeldi iskolából magával vitt, ő elsajátította azt, mi többet ér minden tudománynál, t. i. az önmunkásságra való kedvet s képességet. Igaz, rossz volt a tanítás akkori módja, s a növendékek nagy zöme fejletlen maradt, sőt értelmileg eltompúlt: de az oly erőteljes szellemeknek, amint Luther volt, épen az ilyen tanmód szolgált javukra, mert ezek, nem támogattatva a tanítás módszere által, kénytelenek voltak a tárgy nehézségeivel maguk megküzdeni, amiáltal jobban neki erősödtek s edződtek, mint ha jó tanmóddal oktatták volna őket.“

L. Mansfeldben megkezdett tanulmányait egy évig Magdeburgban, majd három évig Eisenachban folytató. E teljesebb s rendezettebb főiskolákon már derengeni lát-

juk azon új szellemet, mely később párosulva a hitjavítás áldásaival, átalakító hatást gyakorolt úgy társadalmi, mint tudományos s iskolai életünkre, értem a feltámadt klasszicizmust, a mindinkább tért foglaló humanizmust.

Az új szellem először is Olaszországban ébred életre, de hatalmát csakhamar kiterjeszti Németalföldre, majd Németországra is. — A humanizmus befolyását az iskolákra mindenekelőtt abban nyilvánítja, hogy az idők folytán megromlott, barbárrá lett latin nyelv helyébe az eredeti tiszta rómain állítja, a görög nyelvet, később a hébert is, tantárggyá teszi, az üres szavakra s definiciókra támaszkodó iskolai bölcsesség helyett, az ember egyetemes képzését jelöli ki a nevelés céljául.

Az új irány legbuzgóbb apostolai az oktatás terén a hyeronimiták, a fratres de vita communi (Die Nollbrüder), lettek, kik Groote utasításai szerint, eredetileg az erkölcsi élet nemesítésére egyesültek, de a kiknek Agricola s Hegius befolyása alatt a 15. század utolsó tizedei óta főcéljokká lett: új iskolák alapítása s azoknak a humanizmus szellemében való vezetése.

1488. óta a magdeburgi iskolában is a hyeronimiták tanítottak. Voltak a renaissancenak hívei Eisenachban is; Luther nagy tudományú rectora, Trebonius, a humanisták legjelesebb tanítványai közé tartozott. S így L. korán megismerkedhetett azon új szellemmel, melyet utóbb átvinni a hit-élet terére az ő hivatásává lett; láthatta azon fegyvert, melylyel a humanisták a tudomány jogaiért s szabadságaiért küzdöttek, azon utat, melyen azok a klasszikusok eredeti tisztaságát keresték.

Részletesebb adataink a magdeburgi s eisenachi iskolák tanrendszerét illetőleg nincsenek. De valószínű, hogy az megegyezett a hyeronimiták másutt is alkalmazásba hozott tanítási renddel. E szerint: az alsó osztályban tanítottak olvasni, írni, deklinálni, konjugálni; a következő három osztály főtárgya volt a latin grammatika, némely latin auctorok értelmezésével; a IV. osztályban kezdték a görög nyelvet, az V-dikben folytatták azt; a VI. osztály legfontosabb tárgya volt a retorika és dialektika, ezek mellett a növendékek gyakoroltattak a klaszszikus írók utánzásában („ratio imitandi“); a VII. osztályban Aristoteles Organonját s Plato néhány értekezését magyarázták, e mellett némi math. ismeretet nyújtottak Euklidesből; a VIII. osztály a theológiára készített elő.

A középkori deákság fentérintett vándorlásainak, kéregetéseinek s nem épen tisztességes életfentartásának más, jóval szebb formájával találkozunk Magdeburgban s Eisenachban. Itt ugyanis szokásban volt, hogy a szegényebb növendékek, a mendicantes, vagy currendarii, időnként, különösen karácsony estéjén házról-házra jártak, s adományért többhangú dalokat énekeltek. Ilyen, még pedig szép hanggal bíró, currend-növendék, vagy mint magát nevezé, Parthecken-Hengst, volt L. is, s szorgalmasan énekelgette az „Ein Kindelein so löbelich“-t, mignem teljes el látást nyert Cotta Konrádné előkelő házában.

18 éves volt Luther, midőn atyja, ki e közben két olvasztó kemenceze bérlője s a város egyik tanácsosa lett, őt az erfurti egyetemre küldé, azon főiskolára, mely száz éves múlttal s oly hírnévvel dicsekedhetett, miszerint L. is elmondható róla: a többi csak ábéczés-iskola hozzá képest!

Az egyetemi tudomány-szakok, a mai fakultások ekkor már jóformán elváltak egymástól, de közös talajuk maradt az ú. n. „művészetek“ csoportja, a mai bölcsészeti kar, melyen bármely pályára készülődő fiatal embernek át kellett mennie. Az egyetemi tanulmányok központja a theologia volt fő-segéd tudományával, a scholasztikai philosophiával. Alárendeltebb állás jutott a jognak s orvosi szaknak.

A lovagok s czéhek rangfokozatait megtaláljuk az egyetemeken is; van itt is fiú, apród, lovag, inas, legény, mester, csak a neve más. — Legmagasabb állásuk volt a doktoroknak, kiknek ehhez képest felavatása, promociója is a legnagyobb ünnepélyességgel szokott végbe menni. — Miután a felavatandó a vizsgát kiállotta, az egész egyetemi ifjúság előtt beszédet kelle tartania a székesegyházban, mire nyilvános vitatkozás tartatott. Ennek befejeztével következett az ünnepélyes eskütétel s a doktorrá-nyilvánítás, mire az új doktort csókkal üdvözlék a többi doktorok; végül átadták neki hivatása jelvényeit: a könyvet, mint a tudomány, a gyűrűt, mint az egyházzal való egyesülés, s a kalapot, mint a kollegiális érzés jelvényét.

Az egyetem többi, nem doktori ranggal bíró tanítói magisztereknek neveztettek.

A második fokot, az egyetemi czéhrendszerben, a bakkalaureusok, azaz a tanítás jogával felruházott tanulók képezték, kik a theologiai fakultásban, más-más jogkörrel, 3 osztályba, a bibliaiak, a szentencziáriusok s licenzciatusok osztályába osztattak. A bakkalaureatus ad bibliam jogot adott, a Szentírásról tartani felolvasásokat; a szentencziáriusok előadhatták a dogmatika alaptételeit, Lombardus szentencziáit; a licenzciatusok bármely theologiai tudományról tarthattak előadást.

A nagy hitjavítót 1501-ben irták be, mint „Martinus Ludher“-t „ex Mansfelt“, az egyetem anyakönyvébe, — s 1502. Szt.-Mihály napján már letette a philosophia bakkalaureusi vizsgáját; a magisteri méltóságot 1505-ben nyerte el. — A 7 jelölt közül ő volt a második. — Ez idő óta Arisztoteles physikájáról s ethikájáról tartott jeles készütséggel előadásokat. A theologia rangfokozatait Wittenbergában érdemelte ki. — 1509-ben lett bakkalaureus ad bibliam, félévre rá szentencziárius. Licenzciatusá 1512. okt. 4-én, doktorrá ugyanazon év okt. 18-án s 19-én promoveáltatott. Az előléptetés költségeit fejedelme, Böles Frigyes fedezte. — A tudományos czéh legalsó fokozatát a nagyreményű tanuló ifjúság képezte, különféle színezetű egyesületeivel, bursaival.

A középkori egyetemeken a rendes előadásokon kívül divatban voltak a nyilvános vitatkozások, melyek rendszeren szombaton tartattak, s azokban tanárok s tanulók egyaránt résztvettek. Ily alkalmakkor kerültek szőnyegre a tudomány s műveltség napirenden levő vitás kérdései. S a harc igen gyakran oly heves volt, hogy a vitázókat deszkafallal kelle egymástól elválasztani, nehogy hajba kapjanak. Luther idejében az erfurti egyetemen a nominalismus képezte a vitatkozás egyik tárgyát: arról volt ugyanis szó, vajjon az általános fogalmak valóságok, reális dolgok-e, vagy csak nevek? A scholaszticizmus s humanizmus közti harc ez időben itt még nem tört ki, noha voltak tekintélyes hívei annak is, ennek is. S Luther azon szerencsés helyzetben volt, hogy gazdagon kivehette részét mindegyik párt tanításából; de egyuttal felismerhette azon

egyoldalúságokat is, melyektől a humanisták épen úgy nem tudtak menekülni, mint a scholasztikusok. Ezekről sajátította el azon erős dialektikát, mely minden művét jellemzi, azon szónoki képességet, mely előadásainak hatását biztosítja, a középkori egyházi írók azon széleskörű ismeretét, mely kiindulásainak alapját képezheté. — A humanistáktól örökölte azon klaszszikus műveltséget, mely a középkori tudakosság szétrombolásánál kezében fegyverré lett, tőlük vette a nyelvek azon ismeretét, mely nélkül a Szentírásnak oly avatott fordítójává s magyarázójává soha sem lett volna.

A nagy reformátor egyik már tanulmányai közben is mutatkozó nagyságát épen abban találom, hogy tekintetét a pártok harca soha sem homályosította el úgy, hogy a czélt az eszközöktől megkülönböztetni ne tudta volna. — Nála a művelődés minden vívmánya, legyen az scholaszticizmus vagy humanizmus, nominalizmus vagy realizmus, csak eszköz volt egy nagy czél szolgálatában, s ez: a krisztusi evangéliom eredeti tisztasága, ezen alapuló s a társadalom minden osztályára kiterjedő keresztényi műveltség, s szabad meggyőződésből eredő hitélet! *Kapi Gyula.*

B E L F Ö L D.

A szászok igazsága. (Viszhang.) Budapest, 1884. márczius 29-én. — A „Prot. Egyház és Isk. Lap“ és az „Ev. Egyház és Iskola“ ez idei 9-ik számában „a szászok igazsága“ czím alatt egy közlemény jelent meg azon manőverről, a melyet a szász consistorium a magyar evangélikusok ellen legujabban kitalált. Amit az a közlemény elmond, t. i. hogy a kiskapusi magyar ev. lelkészi állomás betöltésére alkalmával a szászok a theológiát végzett s a papi hivatalra felszentelt pályázókat a jelöltek közül kizárták, csak azért, mert magyarországiak voltak s helyettök két trinitót kandidáltak, kik közül az egyik — a ki ezután meg is választott, csak 6 gymnázialis osztályt végzett — az a szászok részéről nem egyéb, mint *rendszeres butitási eljárás* és valódi *attentatum* a törvénytszetelet, a papi méltóság és a haladás ellen. Vajjon milyen fogalmi lehetnek annak a szász consistoriumnak a papi hivatalról és törvényekről? Hogy mernek azok a szászok — hacsak egy szemerke becsületézés van is bennök — az ilyen eljárás után a magyar kormány állítólagos törvénytelen intézkedései ellen még panaszkodni? És milyen szánandó lehet sorsuk azoknak a szegény erdélyi magyaroknak, akikre nézve ev. vallásuk áldásait a szászok uralmának átka meghiusítja: mert hogyan fejlődhetik a hívekben az erkölcsi érzet ott, ahol az egyházi felsőség ily demoralizáló példával tündököl! — Az eset bizonyára sokkal komolyabb, mint amilyennek első tekintetre látszik: megérdemli úgy a kormány, mint a magyarhoni ev. egyház órállóinak figyelmét. A magyar kormány előtt azt hiszem épen nem közömbös az, hogy mikép tartják tiszteletben a szászok a magyar evangélikusoknak amúgy is szűkre szabott jogkörét s hogyan csempésznek — a magyar érzelmű s képesített papokat a törvény világos értelmének szinte kihívó ignorálásával mellőzvé — a magyar egyházakba képesítés nélküli és szászérmű egyéneket, kik a népet a tudatlanságba megtartani, nemzeti öntudatát elaltatni s végre nemzetiségükből kivetkeztetni segítsék. A magyarhoni ev. egy-

ház órállóira sem lehet kívánatos, hogy az autonomia ily önkénykedés következtében, maguk a hívek előtt hitelét veszítve, vagy a nép elkeseredésében vallást cserélve, elneink kezébe újabb érvet adjon. Annál csudálatosabb tehát, hogy a magyarhoni közönség körében eddig senki sem akadt, a ki az idézett közleményhez hozzászólt volna s legalább jó tanácssal vagy néhány biztató szóval mutatta volna ki érdeklődését az elnyomott testvérek ügye iránt. Úgy a magyar kormánynak, mint a magyarhoni ev. egyház befolyásosabb egyéneinek tenni kell valamit érdekükben s ha már el nem választhatják az össze nem férő elemeket, legalább javítsanak sorsukon úgy, amint lehet.

Első sorban azonban természetesen *magukra az erdélyi magyar evangélikusokra* vár a kötelesség, hogy helyzetük javítására valamit tegyenek azon közmondás szerint: „Segíts magadon, megsegít az Isten!“ Csakhogy nekik (ne fájjon az igazság a jó barát szájából), az a nagy hibájuk van, hogy jól leteremtik a szászokat, természetesen a hátuk mögött; egyik vagy másik rászánja magát egy hírlapi cikk írására és azután, mint a kinek legjobb rendben van a szénája, összedugják kezeiket és várják a sült galambot — a megváltást a kormánytól és magyarhoni közönségtől. Ismerem az erdélyi viszonyokat, megfordultam erdélyi hitsorsosink között. Hjah uraim, az így nem megy. Hát nem tanulták-e meg önök a szászoktól, hogy mit kell tenni az embernek, ha felsőségének valamely eljárását magára nézve sérelmesnek találja? Nem olvasták-e a lapokban annak idején, hogy mily pokoli lármát csaptak a szászok a középiskolai törvény ellen, csak azért, mivel az a hála kötelességére, — melyet eddig leróni önkényt eszközbe nem jutott — a magyar nyelv tanulásának kívánása által kényszeríti. Milyen népes gyűléseket tartottak, mily nagyhangú tiltakozásokat fogadtak el azokon a zsarnok (?) magyar kormány s a türelmetlen (?) magyar nép chauvinista politikája ellen. Tessék a példát követni, de tisztességesebb alakban! Álljanak össze a lelkészek és az ekkleziák és szólaljanak fel, mint egy ember s tiltakozzanak a szász consistorium eljárása ellen, de nem a szenvedély, hanem a megsértett törvény nevében a jog és igazság erélyes hangján. Tiltakozzanak, mert: „qui tacet consentire videtur.“

S majdha ezt megtevének, megmutatták, hogy akarnak is, tudnak is ügyöknek maguk is védelmére kelni; majdha hallani fogjuk a bérczes kis hazából innen is, onnan is a bátor felszólalásokat, hírét vesszük az erélyes mozgalmaknak, akkor megösmérjük és örömmel ösmérjük meg, hogy az egyetértés erősítő lelke megszállta testvéreinket és megérdemlik, amiről még egy következő cikkben röviden szólandok — hogy a magas kormány s a magyar közönség is támogassa őket. — Isten legyen velük s igazságuknak emelő tudata.

Tyrtacus.

Dobrona (Zólyommegye). Azon egyházak közül, melyek az 1784-ik esztendőben alakultak, zólyomi esperességünkben *Dobrona* mezőváros ág. h. ev. egyháza volt az első, mely f. évi márczius-hó 25-én, mint egykori megalakulásának napján, ülte meg keresztyéni hálaadással 100 éves fennállásának emlékűnépét. — Már kora reggel megszólaltak a harangok, gyülekezésre szólítván fel a hívőket, és pedig a lelkészek által e czélra már előre kitűzött helyre, a haladók osztályának tantermébe. — Tíz óra felé lehetett az idő, mire a fungensek utolsója is megérkezett, s ekkor

a 6 személyből álló lelkészi kar is az iskola helyiségbe ment. — Már az odavezető utcán várt a történeandókre az ünnepi ruhába öltözött népnek nagy tömege; az iskola udvara pedig, de főleg a tanterem tömve volt az egyház véneivel és fiatalságával. A lelkészi kar megérkezése után csakhamar elcsendült a terembe fért népnek ünnepi éneke s megkezdődött a sorakozás a templomba menetelre. Elöl, illető tanítójuk vezetése mellett sorakoztak a mindkét-nem-beli iskolás gyermekek, ezek után a tanítói és a lelkészi kar, ezeket pedig követték a férfi- majd ismét női tagjai az egyháznak négyesével, mire harangzúgás és „Všickni jenž skládají“ kezdetű sz. ének énekelése mellett felvonultak hosszú sorban a templomba. Itt megérkezvén, a népsereg elhelyezkedése után oltár elé lépett a szomszéd tót pelsöczi egyház lelkésze s ezen járásnak ez időszerinti körnöke, s a radványi és bábaszéki lelkészek assistálása mellett megkezdette az ünnepi isteniszteletet és pedig 118. Zsoltár 24-ik versének intonálásával, mire miután a kórus válaszolt, megszólalt az orgona s ezer ajak dicsérte sz. éneklésben az urat. — Az első ének után következett egy alkalmi ima s az ünnepi sz. igék, János jelen. 21, 1—5. versének felolvasása. Ezek után a három lelkész az oltár elöl eltávozott, a hívők serege pedig énekelte második énekül, szláv énekeskönyvünk 316. számú énekét. Ennek utolsó verse alatt oltár elé lépett a helybeli lelkész s felolvasta egyházának alakulási s az ezen kort követett néhány év történetét, de a kellő adatok hiányában meglehetősen röviden, mire következett a 356. számú sz. ének s ezután a badini lelkész s volt alesperesnek Jer. 24. 3—7. alapján tartott sz. beszéde. Az ünnepi szónok ezen beszédében szokásához képest bőven s terjedelmesen fejtegeté hallgatóinak: Hogy mi készíti őket a nagy nap ünneplésére s mily szándékkal kell ünnepelniök? Ha az egy óra hosszág tartott beszédben, nevezetesen pedig ennek második részében foglalt tanácsait az ünnepi szónoknak megfogadják a dobronai egyház tagjai, akkor a jövő században bizonyára bővebben fogják hozni az áhítatosság, keresztyéni szeretet, erényes élet s az érdem elismerésének gyümölcseit. A szent beszéd után ismét az elöl említett három lelkész lépett az oltárhoz s a 107. Zsolt. 1-ső versének, mint alkalmi Antiphonának elénekelése után, a körnök úr imádkozott s az Aroni áldással berekeszté az emlékezetes napot.

Az Isten házából kimenőkre gazdagon terített asztal várt és pedig a lelkészi- s tanítói karra a paplakon, az egyház véneire az iskolahelyiségben, a magánházak netáni vendégeire pedig az illető családok körében. Hogy, nevezetesen az első helyen említett asztalnál nem hiányzott a toaszt sem, mondani felesleges. Az est beálltával az ünnepélyes együttlét is végét érte, mert a vendégek legnagyobb része, még a koromsötét éjszaka beállta előtt, visszasiertett övéinek kedves körébe.

Visszaemlékezve már most az ünnepély rendezésére s lefolyására, először is szembeötlök a *processionális vándorlás*, melylyel a nagy emlékünnepegy kezdetét vette. Hogy mi volt annak czélja; miért kellett annak a sok népnek az iskolában gyülekeznie, udvaron, utcán áznia; mi végre volt szükség a lelkészi karnak esőben, sárban a paplakról lemennie a jó távol fekvő iskolahelyiségbe? annak megmagyarázásával az illető rendezők adósok maradtak, s én sem tudom annak más okát találni legfeljebb: hogy mind-

annyian annál piszkosabban jelenhessenek meg az Úr házában! Az ének, melylyel menetközben talán előkészíteni vélték a lelkeket az áhítatosságra, bizony minden egyéb volt csak nem lélekiemelő, mert a hátul sorakozott nép az éneklésben egy fél kómmával rendesen elmaradt volt. — Mivel pedig ez egy ily népes s hosszú menetnél a legjobb akarat mellett sem lehet másképen, de mivelhogy ez protestáns egyházunk szellemével s bevett szokásával sehogy sem egyeztethető össze: legjobb az ily processionális felvonulásokat egészen elhagyni s nem tenni magát nevetségessé.

Feltűnt nekem továbbá az is, hogy az egyháznak felolvasott történetében nem soroltattak fel kellő számban az egyház volt tanítói; arról pedig, vajjon voltak-e, s ha igen, kik s minő egyházi felügyelői, jóltevői stb.? még csak említés sem történt. — Már pedig egyházunk jól fel-fogott érdeke elleni bűn, az ilyeneket a történetből kihagyni, hiszen kezdve Lutherünk nagylelkű pártfogóján a szász választófejedelman, — mind e mai napig, főleg itt Magyarországon a világi urak, egyházi felügyelőink voltak, a kik a protestantizmus fennállását, egyházainknak alapítását, s felvirágzását előmozdították, biztosították. — Igaz, vannak egyházi felügyelők, a kik e névre méltatlank, kik feléje sem néznek egyházuknak, vagy ha igen, az esetben is inkább hátra — mint előmozdító egyházuk javának; de hála Istennek vannak felügyelők, a kik prot. egyházunknak büszkeségét képezik, a kik fáradalmas s költészes tisztókat szeretettel, áldozatkészséggel viselik s kötelességöket minden körülmények között hiven teljesítik. — Ilyenek mégis csak megérdemlik, hogy egyházuk történetében felemlítenek, buzdításul az élőknek s tanulságul az utókornak. — S épen Dobronának volt mint én tudom már a legrégibb időkben hírneves felügyelője azon áldott nevű *Osztrohuczy* családból, melynek védelme s pártfogása alatt állott fenn egykor az osztrólúcai artikuláris egyház. Ugyanezen családból származik ez egyháznak *jelenlegi felügyelője* is, ki ámbátor nem lakik megyénkben, s ennek folytán csak nagy ritkán látogatja meg egyházát; egyházáról mégsem feledkezik meg, a miről tanuskodik a dobronai szegény, de a vallás tantárgyaiban szorgalmas tanulók felruházására csak nem régen tett 250 forintos alapítványa. Igaz, hogy bizonyos s általam is helyeselt okoknál fogva nem soroltattak fel azon lelkészek sem, a kik ez egyházban újabb időben működtek, de kár volt az erredemetlenek közé sorolni a felügyelőket és az egyház jóltevőit is; hiszem, hogy ezek felsorolása Dobronán is áldásos hatásának bizonyult volna.

Végre lehetetlen nem rosszallani azon *szűkkeblűséget és titkolózást*, a melylyel ezen 100 éves emlékünnepegy rendeztetett. Ily ünnepélyt illik, ha már nem is az *egész esperesség részvételével*, de legalább az illető *esperességi Elnökség tudtával*, sőt ha lehet, közreműködésével is rendezni. — Már pedig a dobronai ünnepélyről, még a legközelebbi egyházak lelkészei is csak kevés nappal az ünnepély előtt értesültek, az esperességi Elnökség pedig annak megtartásáról nem is értesítettett, nemhogy a részvételre felkérletett volna. Vagy talán csak arra tartja jónak Dobrona az esperességi Elnökséget, hogy pénzsegélyt eszközöljön, mentő kezet nyújtson valami szükség idején, az örvendezés s hála-ünnep idején ellenben nemlétezőnek tekintti, fumigálja? — Bizony

csak önmagát tisztelte volna meg a dobronai ev. egyház, ha ünnepélyére meghívja az esperességi Elnökséget is, így azonban csak azt mutatta ki, hogy sem tanulni, sem feledni nem akar semmit!

Adja Isten, hogy a másutt rendezni szándékolt hasonló emlékünnepelemek, — e tekintetben is jobban sikerüljenek.

Jelenvolt.

K Ü L F Ö L D.

„Ókath.“ és evang. „prot.“ egyház.¹⁾ E lapok jelen év-folyamának 3-ik számában az ókatholizmus és a római egyház közötti nagy különbséget igyekeztem körvonalozni, és kimutattam, mennyire igazán „katholikus“ ezen egyház a római, jezsuitává, Döllinger szerint a vatikáni zsinat óta *újja* lett egyházzal szemben, most legyen szabad az ókath. egyházat jellemeznem az evang. egyházhhoz való viszonyában.

Mély rezignációval értesültek a német kath. tudományos körök a vatikáni zsinat határozatairól, főleg pedig a pápai csalhatatlanság dogmájának urbi et orbi kihirdetéséről. Német kath. tudósok, mint Döllinger apát s többi tudós kollegái a müncheni egyetemen ellenzékét képeztek, és ebben látom kezdetét a későbbi ókath. értekezleteknek. 1870. aug. havában Nürnbergben jöttek össze s a vatikáni dekrétumokat egyhangúlag elvetették. 1871-ben a müncheni értekezleten lett kimondva, hogy a vatikáni egyház a kath. hitről *letért*, ennél fogva eretnokségbe esett. A nagytudomány Döllingerben nem volt az önálló egyházalakításhoz szükséges bátorság és tetterős készség, és ellenzékét képezve kívánt megmaradni a római egyházban, mígnem ősz fejére hullott a római kiközösítés átka. Ezen állapot tartóhatatlanságáról könnyen meggyőződtek az ókath. férfiak. Döllinger azon nézetben volt, hogy az ókath. tanokhoz ragaszkodók a vatikáni egyház savai lehetnének, s azt belülről kifelé reformálhatják. Itt nagyon csalódott. A német püspökök az ókath. ügynek, melynek megtartásáért nem rég sz. Bonifác sirjánál esküdtek, ellenségeivé váltak, s jellemgyengességük napnál világosabban bizonyította, mint a vatikáni zsinat is a római egyház tévedhetését. *A cadaverengedelmesség egy római külhatalom irányában*, mely pedig a ker. erkölcsi személyiségnek halálos ellensége, náluk nagyobb volt a személyes meggyőződés hatalmánál, a mit a mi római főpapunk a sz. István-társulat multkori ülésén mondott különben igen tartalmas beszédében így fejezett ki: „A pápának a hit és életjamborság kérdéseiben adott szavai a mi lelkiismeretünk szabályai.“ Itt az önálló keresztény erkölcsi személyiség elve föl van adva, pedig a protestantizmus egyik sarkalatos igazsága, hogy a vallásos erkölcsi életnek koronája a keresztény személyiség! Az „*unitas ecclesiae*“ s a hierarchiai tekintély elve azon személyiséget típró bálvány a római egyházban, melynek tudás és lelkiismeret hozatik áldozatul, mint azt a derék Hefelc, Strossmayer s több vatikáni püspök esete igazolja.

Lelkiismereti szempontból harczolt tehát az ókatholizmus ezen római terrorizálás ellen; s lehetetlen itt Krisztus nyomaira nem akadni! Az ókatholikusok részvételükre érdemesek, azok ignorálása vagy plane megvetése erkölcstelen valami. Méltók a mi támogatásunkra!

¹⁾ V. ö. Schlottmann „Erasmus redivivus“; Friedrich „Geschichte des vatik. Concils“ és Reusch „Die deutschen Bischöfe und der Aberglaube“ cz. műveit.

A reformáció elvének helyes felfogásától függ azonban az ókath. egyház igazi méltánylása. Mi a reformációban Krisztus urunk drága evangyéliomának vallásos-erkölcsi megújítását látjuk, mely tehát az apostoli kor okmányaira, a sz. Írásra ment vissza; az ókatholikusok ellenben a 2-ik és 3-ik század egyházi atyáira építik fel egyházukat, kikről az evang. prot. dogmatört. tudomány kimutatja, hogy az evang. igazság felfogásában máris tévedtek. Az ókatholikusok épen katholikusok, a kath. szót nem véve „egyetemes“, hanem felekezeti jelző dnevezésében; mi evang. protestánsok ellenben az evangyéliom szellemében szabadok vagyunk. Az ókath. egyház még nem evangyéliomi, de oly kath. egyház, mely ment a római jezsuitizmus mérgétől. Irenäus, Cyprián és Ambrosius tévedéseit az ókath. egyház is osztja. De mennyire távol van tőle a vatikáni egyház!

Döllinger, Reinkens, Schulte, Huber, Michelis, Friedrich Lassault s az ókath. egyház több derék képviselőjét kiközösítette a vatikáni egyház, mint a „*kárhozat gyermekeit*.“ 1873 óta önálló ókath. egyházzal bír a kereszténység, melynek püspökét, Reinkenst, a porosz és a badeni udvar ismerte el legelőször „kath. püspök“-nek. Az állami dotáció, mellesleg legyen megemlítve, az ókath. egyház tekintélyét nem igen emelte, s a német ultramontán lapok maró gúnyjának még inkább kitette. A modern államnak a kánonjog álláspontján álló középkori római egyházzal „*Kulturkampf*“-nak¹⁾ csúfolt harcza is nagyon ártottak az ókath. ügynek, bár lehetőleg távol állott tőle.

Nézzük most már közelebről az ókath. s evang. prot. egyház közötti viszonyt.

1) Egyházi szervezetükben megtartja az ókatholizmus a kath. hierarchiai püspöki rendszert, melyet mi protestánsok mint tévest elvetünk, mivel az Írásban semmi nyoma, s a római exegesisek engedhetjük át, azt onnan kiolvasni. Az ezzel összefüggő „*successio continua apostolica*“ szinte meg van tartva az ókath. egyházban. Ezen egyszerű tévedésre csak annyit jegyezhetünk meg, hogy a monarchiai püspökség eszméjét Irenäusig sehol sem találjuk az egyházban. s csak nála van már, bár homályosan kifejezve. E egyszerű történeti csalódást tehát mi protestánsok el nem ismerhetjük. Calvin egyházalkotmányi elveit s a genfi egyházszervezetet pl. Döllinger nem szívelheti, mivel szerinte az ősegyházi gyakorlattal szakított. Reinkens boroszlói egyháztört. tanár tehát, hogy püspökké lehessen, egy kath. püspök felszentelésére szorult, mely egyházi caelekvényt az utrechti jansenista szellemű Rómától szabad egyház püspöke végezte s szentelte fel Reinkens tanár urat ókath. püspöknek. Ime e példában egy nagy darab róm. katholicizmus. Ily vékony szílon függ az ókath. egyházi szervezet!

2) A tridentinum felől keveset nyilatkozott az ókath. egyház s lehetőleg tartozkodik a positiv adatok megnevezésétől. Bajos tehát irányában foglalt álláspontjáról véleményt mondanunk. Ma jobban ítélhetünk már ezen egyházzal, mert 1881 óta ismerjük dogmatikai álláspontját is. Sietek kiemelni, hogy a keresztényit hangsúlyozzuk s nem a rómaiit, mely ma a jezsuitizmussal azonos.

3) Főleg három pontban még egészen katholicus az ókatholizmus egyháza:

¹⁾ Virchow tanár képviselő által a berlini képviselőházban.

²⁾ „Handbuch für den Religionsunterricht auf den Gymn.“ 1877. „Altkath. Katechismus“, 1871, főleg Michelis „Altkath. Dogmatik.“

a) az elkülönített papság eszméjében, „klérus“ vagy „laikus“ közötti különbségtételben. Ezzel karöltve jár a fent érintett „successio continua apostolica“ Péter apostoltól kezdve Reinkens püspökig;

b) az üdv elnyeréséről szóló dogmatikai nézetében, mely abban kulminál, hogy a hívő keresztény hit és szeretet által igazul meg; szerintünk épen ebben áll a középkornak nagy siralma. Az evangéliom csak *κατὰ χάριν* megigazulást ismer, itt van egy lényeges különbség az evang. prot. s az ókath. egyház között. E ponton nem tudjuk egymást megérteni. *A tridentini katholicizmus holt cselekedetekről tanát tehát az ókath. egyház is megtartotta. S végül*

c) a régi egyháznak hagyományelvében, mely szerint t. i. az Irás mellett a szájbéli apost. tanoknak egy bizonyos *quantuma* létezik s mindkettő a vallásos igazságnak forrása. Az ókatholizmus szerint e hagyomány az egyházi atyáknál keresendő. De ki fogja ezt ott keresni s összeállítani?

A vatikáni egyház egészen a csudás legendák hagyományának hálójába került; az ókath. egyház annyira nem megyen. Mert ismeretes előtte Tertullian azon nagyszerű tétele, hogy a „*veritas*“ nem „*consuetudo*“, hanem az Isten szelleme az Igazság.

A mondottakat röviden összefoglalva állíthatjuk: az ókath. egyház megtartotta itt-ott kevésbé lényeges eltérésekkel a 7 szentségről szóló tant az átlényegülés tanának elvetésével; az úrvacsorát egy szín alatt szolgáltatja ki, de nem feltétlenül, a papszentelésnek azon symb. jelentőséget tulajdonít, hogy a sz. lélek a püspök ujjain át közölhető, mit alig nevezhetünk keresztény felfogásnak. *A misét mint áldozatot tanítja; a fülbegyónást, opera satisfactoria, az az a törvény teljes betöltését a földön, szentek tiszteletét, Máriacultust s mind ugyanannyi római cultust megtaláljuk az ókath. egyházban is, bár nem oly kizárólagos elvi jelentőségben, mint a pápa egyházában.* A szerzetesi élet felől hogyan gondolkoznak az ókatholikusok, nem találtam kifejezve irataikban, de a fentebbiekből könnyen érthető.

Mi következik mindezekből? Tán a Luthard-féle *Kirchenzeitung* keserű trombitájába fujjunk mi is az ókatholizmus ellen? ¹⁾ Távol legyen tőlünk, kik a lelkiismeret szabadságának hívei vagyunk s a vallás dolgában többséget nem ismerünk. *Az üldözés a modern inquisicio minden nemével, nem fér meg az evang. egyházzal, mely nem vallja magát egyedülüdvözítőnek, tehát nemis türelmetlen.* Az ókath. egyház a szó teljes értelmében *igazi keresztény közösség*, arról vallásos alap gondolatai, hitczikkei s jelen állása tanuskodnak.

Napjainkban kitűnő egyházi irodalmat fejtett máris ki e kis kezdet, s a római vallásos irodalmat szinte az ókath. tudósok közvetítik velünk. *A vatikáni zsinat s a jezsuiták történetét az ókatholikusoktól birjuk. Lélekemelő azon érintkezés, melyben az ókath. és evang. egyház tudósai egymással állanak, s a mi nem csekély előnyére szolgál Istenországá ügyének, s mind ez azon időben, melyben protestantizmus és romanizmusnál alig képzelhető nagyobb ellentét. Hiszszük, hogy Krisztus evangéliomának szabad szelleme mindinkább át meg áthatja a keresztény egyházat! Ezt kívánjuk mi az ókath. egyháznak!*

Dobsina, 1884. márcz. 27-én.

Szlávik Mátyás.

¹⁾ Tschackert tanárom szavai.

V E G Y E S E K.

— Évnegyedes előfizetőinket előfizetésök megújítására, illetve lapunk megrendelésére tisztelettel felkérjük.

A fársult előfizetők kéretnek, hogy a lapot ugyanazon cím alatt rendeljék az év végéig, nehogy új címszalagokat kényszerítessünk nyomtatni s a nyereséggel épen nem járó, de arra nem is számító vállalatot felesleges kiadásokkal terhelni.

— Beküldetett a pesti ág. hitv. evang. magyar-német egyházgyülekezet 1883. évi egyházi és iskolai számadásainak kivonata stb., mely szerint e gyülekezetnek 964 fizető tagja volt, a múlt évhez hasonlítva 502-vel növekedett számuk. — **Önkéntes adományokban** befolyt: *Králik Sámuel* 150 frt. a közös pénztár javára; első *hazai takarékpénztár* 300 frt., néhai *Röck István* örök. 1000 frt. a gymnasiumra és 400 frt. az elemi iskolára, ez utóbbi czélra a főváros 3000 frt. rendkívüli segélyt szavazott meg. — **Hagyományokban** özv. *Hosszú Sándorné* 500 frt., *Zsigmondy Teréz* k. a. 400 frt. a templomalapra; *Bulyovszky Gyula* 1000 frt. ösztöndíjalapul; *Lovik Adolf* 50 frt. iskolai alapra; *Zsivora György* 10,000 frt. a főgymnasium javára. — 188¹/₄. tanévben a főgymnasiumot 480, az elemi iskolákat 687 tanuló látogatja. — *Elischer József* eltávoztával a magyar nyelv- és történelmi szakra *Góbi Imre*, soproni jeles tanár melegen ajánlatik a választmány által. (S úgy tudjuk, hogy mégis választatik. Szerk.). — **Közös pénzalap bevétele:** 29,263 frt. 76 kr., *kiadása* 28,699 frt. 93 kr., *maradványa* 563 frt. 83 kr. — **Főgymnasium bevétele** 23,081 frt. 61 kr., *kiadása* ugyanannyi. **Elemi iskola bevétele** 18,952 frt. 84 kr., *kiadása* ugyanannyi. — Egyházi tisztviselők **nyugdíj-intézetének bevétele** 8158 frt. 24 kr., *kiadása* 7796 frt. 70 kr., — *maradvány* takarékpénztárban 300 frt., készlet 61 frt. 54 kr. Az alapok vagyona egyénenkint van kimutatva. — **A magyar gyülekezet külön bevétele** 7973 frt. 57 kr., *kiadása* 7707 frt. 31 kr., *maradvány* 266 frt. 26 kr. — A gyülekezet híveinek lélekszámáról s népesedési mozgalmáról adatok nincsenek.

— **Az új-pazuai gyülekezetben** létező, úgylátszik szomorú viszonyokra vonatkozólag a „Semliner Wochenblatt“ című lapnak egy közleménye küldetett be hozzánk, mely az illetékes esperes eljárását keményen megróva a jelenlegi helyettes elkészít is kedvezőtlen világításban tünteti fel. — *Illetékes helyről remélve tárgyilagossá felvilágosítást a beküldöttnek közlésével várakozunk.* — Szerk.

— **Benke István sepsi-szent-györgyi ref. tanár** „Zingli Ulrik élete és a helvét reformáció megalapításá“ című munkájának megjelenését hirdeti. A 12 sűrűn nyomott ívnyi műnek előfizetési ára 1 frt., megrendelhető a szerzőnél. A tervrajz derék munkára vall. — Ajánljuk a történelmet kedvelőknek.

— **Személyiek.** — **Blaskovics Imre, drjenyói** (Hontm.) lelkész meghalt, helyét fia foglalta el. E hírt külföldi lap után hozzuk, mert hát a honti esperességben nincs ember, a ki megírta volna. — **Holéczi Jánost a csánki, Koricsánszky Pált a hársas-terényi,** mindkettő a nhonti esperességbe kebelezett gyülekezetek segédlelkészeiül — márczius 26-án szentelte fel a bányakerületi superintendens úr.

PÁLYÁZAT.

A **rozsnyói ág. hitv. evang. főgymnasiumon** betöltendő *rajztanári és tornatanítói* állomásra, melyeknek elsőjével évi 600 frt., másikkal évi 500 frt. fizetés van összekötve, ezenel pályázat nyitattik. *Pályázhatnak a nevezett szakokra oklevéllel képesített, protestans vallású tanárok és tanárjelöltek.*

A kellően felszerelt folyamodványok f. é. *április-hó 30-ig a rozsnyói ágost. hitv. evang. főgymnasium igazgatóságához* nyújtandók be.

Kelt Rozsnyón, 1884. márczius-hó 30-án.

Az igazgatóság.